

О „новом светском поретку“ и политици одбране Савезне Републике Југославије

Уводно излагање

Генерал-потпуковник проф. др *Радован Радиновић*

„Нови светски поредак“, као систем односа унутар међународне заједнице, значи нови поредак силе који Савезној Републици Југославији намеће веома неповољан укупни геостратегијски и међународни положај. Томе је допринело и деловање мноштва унутрашњих чинилаца, наслеђених из бивше државе, у којој је игнорисан српски национални интерес. Све је то, стално „подгрејавано“ и деловањем спољних чинилаца, довело до сецесије Словеније, Хрватске, Македоније и Босне и Херцеговине. Распад бивше Југославије, изведен методом оружане сецесије, довео је до међунационалног, верског и грађанског рата, посебно интензивног и бруталног на простору Босне и Херцеговине.

За распад државе и рат оптужен је српски народ, а његовој матичној држави наметнуте су невиђене санкције, свестрана блокада и прети јој се војном интервенцијом. У том контексту треба сагледавати могућности и вероватноћу појединих облика угрожавања безбедности и независности Југославије: (1) војна интервенција мултинационалних снага ради кажњавања СРЈ за рат у БиХ и онемогућавања подршке и помоћи борбе српског народа ван Србије, и (2) унутрашња оружана побуна ради даљег уситњавања наше државне територије, уз страно мешање у функцији подршке сецесији или остваривања територијалних и других претензија према нашој земљи.

Политика одбране СР Југославије и, на основу ње, изградња система одбране треба да омогуће успешно одвраћање од агресије и одбрану од сваког облика оружаног угрожавања. У изградњи Војске Југославије приоритет би требало да буде на јачању конвенционалне претње и снага за брзо реаговање у случају спољне агресије и унутрашње оружане побуне.

Што се тиче стратегије употребе снага, треба се одредити за еластичну комбиновану стратегију која омогућава градирање обима и интензитета стратегијских дејстава сагласно наметнутом ратном случају. Притом треба комбиновати стратегијски маневар уништавања и маневар изнуравања, зависно од стратегијског циља: брза војничка победа или одлагање решавајућих битака за време повољнијег односа војних и других снага.

У постојећим међународним и унутрашњим условима и односима питање ратног савезништва задобија сасвим нова значења. Наше трајно опредељење треба да буде приближавање главним центрима светске политичке и друге моћи, што ће омогућити балансирање њиховог притиска и односа према нашој држави.

Тема „Нови светски поредак“ и политика одбране Савезне Републике Југославије имплицира методски поступак расправе у оквиру два основна тематска поглавља: (1) „нови светски поредак“ са становишта његових главних одредница, а пре свега са становишта непосредног утицаја на безбедност и одбрану наше земље, и (2) политика одбране Савезне Републике Југославије у том и таквом светском поретку силе. Управа за стратегијске студије и политику одбране професионално је заинтересована, пре свега, за други тематски блок – политику одбране. Стога, из методолошких, а и принципијелних разлога, прво треба објаснити контекстуално значење израза „политика одбране“, како би се логично могли извести садржаји који се на њу особито односе. Дакле, у контексту у којем разматрамо наведену проблематику, политика одбране се односи на *скуп најопштијих стратешких опредељења друштва и државе о одбрани и заштити* у постојећим међународним и унутрашњим околностима. На основу таквог, генералног опредељења, израз „политика одбране“ синоним је за неке синтагме које се често користе са сличним значењем, и то готово свугде у свету. На пример, „политика националне безбедности“, „глобална стратегија“, „велика стратегија“, „стратегијска концепција“, „стратегијска доктрина“ итд. Дакле, ради се о сродним или сличним изразима који садрже најбитније одреднице система генералних опредељења сваке државе за очување независности и територијалне целокупности.

Политика одбране је *par excellence* делатност државних органа, па се зато и каже да се ради о опредељењима државе. Међутим, до тих опредељења се долази на основу свестраних промишљања, па и научних истраживања и студија релевантних спољних и унутрашњих чинилаца од којих одбрана земље зависи и који је на одређени начин условљавају. Та најшира студијска активност обавља се у одговарајућим научним и истраживачким установама да би се прикупила неопходна студијска грађа као скуп примарних сазнања – обавештења о чиниоцима и чињеницама на којима се заснива политика одбране државе. Након тог студијско-аналитичког рада, овлашћене државне установе, синтетским путем, из примарних информација уопштавају и издвајају оно што је значајно за конципирање политике одбране земље у постојећим међународним и унутрашњим околностима, с неопходном перспекцијом збивања у ближој перспективи. Тако синтетизована опредељења разматрају се и верификују на највишим нивоима државног руковођења, након чега се долази до документа „политика одбране“. Наравно, постоје и други начини. (У бившој СФРЈ тај скуп генералних опредељења називао се „концепција општенородне одбране и друштвене самозаштите“.)

Из оквира питања и проблема којима се бави политика одбране, државни документ о политици одбране требало би да, у вези с том проблематиком, садржи одговоре на питања која се односе на: 1) међународни положај Савезне Републике Југославије, 2) могућност и

вероватноћу појединих облика угрожавања безбедности и независности наше државе, и 3) опредељења о снагама, средствима и методама одбрамбено-заштитног деловања и одвраћања.

Основне одреднице новог међународног положаја Савезне Републике Југославије

Аналитичари и стратеги оцењују, с правом, да се распао светски поредак који је настао као резултат Другог светског рата. Радило се о биполарно подељеном свету са два империјама, с различитим идеолошким, а тиме и војно-политичким одредницама. Основна карактеристика односа снага у том светском поретку била је *равнотежа страха*, која је била последица паритета војне моћи. Југославија се у тај поредак била удобно сместила, обезбеђујући за себе улогу тампон-зоне, која је била под утицајем и једне и друге стране. Њеним распадом, под ударом унутрашњих сецесија, показало се да није била дорасла променама које ће уследити, јер се за њих није ни припремала. Наиме, с распадом старог, почео се стварати сасвим нови светски поредак. У вези с тим, намеће се безброј питања, а за нашу расправу су најзначајнија два: 1) шта је то „нови светски поредак“, јер није прецизно доктринарно дефинисан, а још мање систематски профилисан и структуриран, и 2) какво је место, односно какав је положај Савезне Републике Југославије у том „новом светском поретку“.

Пошто је о „новом светском поретку“ већ расправљано у последње време у неким научним и међународним институцијама наше земље, а очекује се да ће учесници скупа компетентно говорити о том комплексном питању, настојаћу да размотрим питања везана за наш положај у прекомпонованом свету, који је још у превирању и чији се центри моћи још боре за сфере утицаја, уз много непознаница. Дакле, *шта је то што бисмо могли назвати основним одредницама нашег садашњег међународног положаја?* Одговор на то питање изложићу методом закључака из процене, тј анализе тог положаја, без детаљнијег образлагања закључака.

1. Никад након Другог светског рата међународни положај Југославије није био тако неповољан као сада. Земља се налази у потпуној блокади, неправедно је проглашена главним кривцем за распад СФРЈ и за међуетнички, верски и грађански рат у БиХ и још увек је непризната као самостални државни ентитет. Све отвореније јој се прети војном интервенцијом.

2. Сви главни центри политичке, економске и војне моћи имају, у основи, негативан став према СРЈ и чине све да спрече њену међународну консолидацију и економски опоравак.

3. Положај Савезне Републике Југославије у међународним организацијама и удружењима такође је неповољан. Фактички, нашли смо се изгнани из КЕБС-а и Уједињених нација. У тим организацијама глав-

ни центри светске моћи успели су формалноправно, па и фактички, да нам оспоре континуитет, с малим изгледима да нешто у вези с тим променимо, осим да накнадно затражимо чланство код њих као нова државна заједница, наравно уз испуњење посебних услова. Све то ствара нове, веома негативне последице по наш међународни и војно-политички положај.

4. Непосредно геополитичко окружење крајње је непријатељски расположено према СРЈ (уз неке часне изузетке), а општи однос и понашање према нашој држави под директним су диктатом главних центара моћи.

5. Женевски и њујоршки преговори зависе од расплета кризе у бившој Југославији, а посебно у Босни и Херцеговини. На то СРЈ, и поред максималне делотворности, не може пресудно да утиче, па и то чини додатну опасност. Треба рачунати и на чињеницу да главни центри моћи могу покушати да наметну СР Југославији нека решења која би водила даљем „мрвљењу“ простора Србије и Југославије, и то у вези са статусом националних мањина, што ми, свакако, не бисмо могли да прихватимо, и што би резултирало новим уценама, блокадама, па и ригорознијим мерама, укључујући и страно војно мешање, с несагледивим последицама по укупни међународни положај наше земље и њену интегралну безбедност.

6. Унутрашња политичка стабилност, односно нестабилност, може даље ескалирати, што би земљу увело у дуготрајне потресе, који би озбиљно угрозили и сам опстанак државе. На основу неких показатеља на површини политичке сцене СР Југославије, у новој држави су у озбиљној кризи односи између савезне и републичких власти, што може довести до подела које ће земљу увести у тотални распад на њене конститутивне, па и мање делове.

7. Економска криза и последице блокаде могу изазвати социјална гибања, која могу ескалирати до нивоа хаоса и побуне, што би страно мешање учинило извесним, а то би практично био крај свих надања у стабилизовање наше нове државе.

8. Падом биполаризма, одласком са светске сцене совјетске империје, подручје Балкана, а посебно бивше Југославије изгубило је некадашњи геополитички и геостратешки значај, па је заинтересованост главних центара моћи за очување државног и политичког интегритета тог простора знатно опала, у чему треба тражити део узрока распада СФРЈ и грађанског рата који се води на њеним просторима, али не и одлучујуће узроке, јер се они ипак налазе у унутрашњим односима створеним у бившој Југославији. Но, иако је опао светски геополитички и геостратешки значај нашег простора, не може се рећи да је тај стратешки значај у потпуности изгубљен. Напротив, простор СР Југославије и даље је „капија“ Балкана и Јужне Европе на споју Европе, Медитерана и Блиског истока, и то ће остати у догледном времену.

Дакле, интерес светских сила за простор СРЈ остаће константа нашег међународног и војно-политичког положаја, с тим што је већ, а убудуће ће то бити још израженије, измењена пројекција тих интереса. У томе треба тражити и нове узроке политичких и других нестабилности на Балкану, што се неповољно рефлектује и на укупни међународни положај наше земље. Но, у томе су и могућности за побољшање нашег положаја у савременом свету, јер је очито да се без ослонаца на главне центре моћи тај положај не може значајније поправити, барем док се не профилише тзв. нови светски поредак, који је у настајању.

9. Што се тиче изграђивања односа с главним центрима политичке моћи, нова југословенска држава треба да учини енергичан корак ка приближавању Европи и Америци. Оно што бивша Југославија није успела – улазак у круг земаља чланица Европске заједнице – Савезној Републици Југославији треба да буде један од приоритетних циљева. С друге стране, не треба занемаривати окренутост осталим светским регионима. У том смислу, треба настојати да, макар и формално, задржимо присуство унутар Покрета несврстаности, како бисмо у перспективи могли одржавати економске и друге односе са тим светом у развоју и као европска земља представљати неку врсту споне између развијене Европе и тог света. Но, све то треба чинити с много више мере него што је то чинила СФРЈ, без надмености, лажног месијанства и државне препотентности. При томе, ваља узимати у обзир две чињенице: (1) да је Покрет несврстаних земаља изгубио некадашњи стратешки значај светског политичког чиниоца јер није у стању да одговори ни на једно кључно питање савременог света и неразвијених земаља у њему, и (2) да огромну већину чланица тог покрета чине исламске земље, које предњаче у непријатељском деловању против СР Југославије. Упркос тим чињеницама, треба да задржимо чланство у Покрету и стрпљивом политиком санирамо кризу односа исламског света према нашој држави, насталу због крајње пристрасног сврставања тога света на страну босанских муслимана у верском и грађанском рату у Босни и Херцеговини.

10. За Југославију је посебно значајна позиција унутар круга балканских земаља. Вековне опасности по мир у овом делу света, с великом вероватноћом да не остану само балканске, траже потпун ангажман сваке државе смештене на овом простору да се мирним путем превазиђу сва отворена питања између њих. Свестрана сарадња, укључујући и ону на војном плану, стварање зоне без нуклеарног и хемијског оружја, демилитаризација појединих зона, па чак и рад на демилитаризацији Балкана у целини, морају да буду пројекти дугорочног политичког деловања, на којима вреди инсистирати. То би биле претпоставке за елиминисање ратних сукоба које би могле да испровоцирају силе изван овог подручја.

11. Пут ка стварању услова за попуштање затегнутости на Балкану свакако неће бити ни лак, ни једноставан. Није искључено да при

настојањима да се тај циљ оствари прођемо кроз фазу изузетне напетости, па и отворених сукоба. За такав случај Југославија мора обезбедити подршку и помоћ одређеног броја земаља. Сматрамо да би требало дугорочно радити на савезништву, пре свега, са две државе – Грчком и Румунијом, и са европским великим силама – пре свега Русијом. Такође, ни повећано интересовање америчке стратегије за овај простор не би смело проћи без настојања да ту чињеницу искористимо за побољшање нашег положаја у свету. Ми треба да се потрудимо да борба наше државе за властиту међународну консолидацију буде комплементарна с америчким геополитичким и геостратешким интересима на Балкану, а не да се са тим интересима сударамо, јер ћемо стално бити на мети америчких директних или посредних притисака, што ће угрожавати наш међународни положај и ометати наше међународно признање. То је, по мом суду, најургентнији циљ наше спољнополитичке и дипломатске стратегије. Такође, ми не бисмо смели да дозволимо да Немачка, као најмоћнија сила у Европи, задовољи своје геополитичке интересе на Балкану инсталирањем сателитских држава Словеније и Хрватске и успостављањем новог стратешког ланца од Албаније, преко Македоније и Бугарске, ка Турској и Блиском истоку, већ треба да настојимо да та, несумњиво велика сила свој геостратешки интерес на Балкану артикулише и преко простора наше државе, као чиниоца којег мора поштовати свака глобална политика на Балкану у свом повезивању с једним од најзначајнијих региона садашњег света, а то су Блиски и Средњи исток. То би, уз евидентни и традиционални интерес Русије на Балкану, те уз најновије америчко настојање да се и њен интерес ту нађе, могло избалансирати однос главних центара моћи према нашој земљи, што би допринело да попусте притисци према нама, који спречавају стабилизацију СРЈ као самосталне државе.

Осим наведених, својом активном дипломатском и спољнополитичком стратегијом према свим центрима моћи, посебно према САД и Немачкој, треба предупредити њихов концепт инструментализације вазалских и сателитских држава створених од отцепљених република СФРЈ у функцији просторног цепања етничког јединства српског народа и његове геополитичке и геостратегијске блокаде у одвојеним просторним целинама, што недвосмислено најављује концепт територијалног разграничења народа у БиХ, садржан у познатим мапама Венс-Овеновог плана за Босну. По свему судећи, велике силе, пре свих САД, иду на стварање неке нове равнотеже снага на балканском простору, која би нам била веома ненаклоњена. Без сумње, била би усмерена на то да се српски народ херметички затвори у целине које су међусобно неповезане. То се може видети на основу нове улоге Албаније, односно неких геополитичких визија о стварању тзв. велике Албаније, покушаја стварања тзв. велике Хрватске, по сваку цену очувања Босне и Херцеговине као унитарне државе, потом геополитичке офанзиве Турске

према нашим просторима, посредничке геостратешке улоге Мађарске и, донекле, Бугарске итд. Да је главна преокупација светске заједнице, посебно европских сила, да се створи „велика Хрватска“ (јер сматрају, ваљда, да би она могла да буде некаква противтежа наводном српском експанзионизму на Балкану) указује више чињеница. То се, поред осталог, види на примеру практичног провођења мировне операције УН у Републици Српској Крајини, по потпуно игнорантском односу према хрватској агресији на просторе под заштитом светске организације и пренебрегавању свима познате чињенице о директној војној умешаности регуларне војске државе Хрватске у рат у БиХ. (Учествујући делом у женевским преговорима у тзв. војној групи, уверио сам се да је то управо тако, и да се чини покушај да се од мале Хрватске створи велика, те да је читав концепт уставно-политичког уређења Босне и Херцеговине, у ствари, у функцији стварања те велике Хрватске, односно попуњавању плитке хрватске „кифле“ и њеног тзв. празног трбуха.)

На основу свега, стиче се утисак да главни центар моћи садашњег света, преко Уједињених нација као система колективне безбедности, не врши сада директно притисак на нас. Дакле, није више у игри директна стратегија, мада ни њу не треба искључити ако се узму у обзир сталне претње војном силом, већ једна веома добро разрађена и перфидна стратегија посредног наступања, али у новом, потпуно промењеном виду. Њена суштина је у јачању тог непосредног окружења ради константног притиска на Србе и затварања њихових енклава, без међусобне везе, уз истовремено остављање великог дела српског народа на просторима под несрпском влашћу. Та тзв. посредна стратегија ојачава се и учвршћује непрестаним притиском и претњама разбијањем матице српског народа и њеном тоталном политичком дестабилизацијом, све до унутрашњег међуетничког и грађанског рата, чему су, пре свега, намењене санкције и свестрана блокада.

Могућност и вероватноћа угрожавања безбедности и независности СР Југославије

Процена могућих облика угрожавања безбедности и независности земље и њихова вероватноћа један је од значајних чинилаца од којих зависи укупна политика националне одбране, а посебно избор приоритета у изградњи системских елемената те политике. Стога је разумљиво да се у свакој расправи о политици одбране земље мора полазити управо од те процене.

Безбедност и независност СРЈ већ је дуже угрожена *агресијом по моделу сукоба ниског интензитета*, која припада, у основи, *посредној стратегији доминације*. У публицистици се она назива „специјалним ратом“. У оквиру те стратегије у игри су сви облици примене силе, изузев оружаног насиља, и то: (1) свестрана блокада земље и њена

потпуна изолација од света; (2) интензивна обавештајно-извиђачка активност и покривање свих виталних објеката и циљева у земљи, за шта се користи копнени, поморски, ваздушни и космички простор суседних земаља; (3) медијска и политичка демонизација српског народа, његово окривљивање за рат у БиХ и распад СФРЈ и, на тај начин, препарирање светског јавног мњења за прихватање свих радикалних облика примене силе, укључујући и војну силу; (4) снажан политички притисак, преко свих међународних организација и форума, ради намећања неправедног и за нас неприхватљивог решења српског питања на штету српског народа изван и у СРЈ; (5) оспоравање народима Србије и Црне Горе права на заједничку државу; (6) политичка арбитража у унутрашњем устројству државе и успостављању односа политичких снага, што је флагрантно мешање у унутрашње ствари суверене државе; (7) инструментализација питања мањина у функцији разбијања интегритета наше државе, а посебно Србије, и подстрекавања територијалних и других претензија суседа према нашим просторима; (8) подстицање оружане побуне мањина (свесно или не – свеједно је); (9) инструментализација међустраничких односа у Србији и Црној Гори у функцији дестабилизације земље, подстицање унутрашњих подела у српском народу и растакања његове националне и историјске свести; (10) злоупотреба хуманитарне помоћи и мировне операције УН и снага УНПРОФОР-а ради стварања оперативних, обавештајних и логистичких ослонаца агресији против српског народа у Хрватској и за евентуалну војну интервенцију против српског народа у БиХ, а и у СРЈ; (11) отворена претња војном силом, од које је део већ у акцији – извиђачки системи AWACS и сателити, те поморске снаге које изводе поморску блокаду, и (12) прећутно саглашавање с оружаном агресијом Хрватске на Републику Српску Крајину, уз очекивање мешања СРЈ и њеног увлачења у рат са Хрватском и међународном заједницом. Дакле, преостало је само да се примени војна сила у функцији оружане агресије па да будемо изложени комплетном арсеналу агресије.

Могућност и вероватноћу оружане агресије на СР Југославију треба тражити, пре свега, у контексту мешања страног чиниоца у наше унутрашње прилике. Оно може бити у форми војне интервенције против Републике Српске, која би се, вероватно, пренела и на простор СРЈ, као и у форми најављеног превентивног војног ангажовања ради наводног предупредивања рата на подручју Косова и Санцака. У вези с тим, треба узимати у обзир неколико чињеница:

Прво, страни чинилац је свестрано и до сада инволвиран у нашу кризу, која је од рата за сецесију Словеније и Хрватске прерасла у унутрашњи рат, који у Босни и Херцеговини има сва обележја *једног* крајње драстичног међуетничког и верског рата. Квалификација тога рата као чисто грађанског, која се веома често појављује у нашој публицистици, на извештајан начин замагљује његову верску и етничку

суштину, што је крајње опасно упрошћавање ситуације. Непосредно мешање страних ефектива отпочело је у форми посредничких снага (посматрачке и снаге за одржавање мира – УНПРОФОР) ради санирања кризе у нашој земљи, а то је посебно дошло до изражаја у форми поморске блокаде, уз отворену претњу војном интервенцијом.

Друго, неки центри моћи у свету настоје да разбију Југославију као државу, да не дозволе њено стабилизовање, јер је она објективна сметња свим империјалним намерама и циљевима према Балкану, југоистоку и југу Европе. Чине то у форми најригорознијих санкција које је свет икада упознао, затим отвореном подршком сецесије Космета, Сандака, па и дела Војводине. При томе, користе сва средства из арсенала специјалног рата, па и она која потиру границу између специјалног рата и рата оружјем. То су, пре свега, енормни експорт оружја, слање плаћеника на ратишта у бившој Југославији и настојање да се међународни форуми (на пример, Економска заједница, КЕБС и Савет безбедности) инструментализују у борби против наше државе како би се унутрашње политичке снаге поларизовале до нивоа међусобног сукоба или оружане побуне против државе, што директно води у унутрашњи рат у СР Југославији и у војну интервенцију страног чиниоца.

Треће, посебно снажном притиску изложена је Република Србија, укључујући чак и претње војном интервенцијом.

Наведене чињенице потврђују опредељење да могућност и вероватноћу оружане агресије на СР Југославију треба тражити превасходно у контексту ескалације унутрашње кризе у унутрашњи рат, као војну интервенцију против СРЈ да би се пресудно утицало на промену односа снага у рату у БиХ и Хрватској на штету српског народа и као закономерно проширивање рата у случају стране војне интервенције против Срба у Босни и Херцеговини. Дакле, војна интервенција би могла да уследи или као кажњавање СРЈ за њено наводно мешање у ратове који се воде ван њених граница, како би се српски чинилац ослабио и учинио подобним за сваковрсне геополитичке прекомпозиције простора СФРЈ, посебно за даље „мрвљење“ Србије, или као превенција за наводну српску репресију према просторима које насељавају етничке заједнице чије су матичне државе наши суседи. Таквих наговештаја у последње време има све више.

У таквом стратегијском концепту, страни чинилац се може умешати у неколико варијаната:

(1) суседне земље које имају претензије према простору Југославије да би те претензије оствариле. То су, пре свега, Албанија и Хрватска, а донекле и Бугарска и Мађарска. Албанија се не труди да сакрије своје намере. Она отворено изјављује да ће срушити „берлински зид“ (границе између Албаније и Косова и Метохије, као наводно друге Албаније) и оружаном интервенцијом ради помоћи својој „браћи“. При томе унапред рачуна на војну помоћ САД, Немачке и Италије. О укључивању

Хрватске у евентуалну оружану агресију на СРЈ не треба сумњати, јер би јој то била zgodна прилика да оствари своје империјалне циљеве према деловима Србије и Црне Горе и да узме активно учешће у кажњавању Југославије за рат на простору Хрватске. Природно, при томе би настојала да поврати изгубљене територије на простору Републике Српске Крајине;

(2) мешање Европске заједнице, КЕБС-а, НАТО-а и УН у форми војног посредовања у расплету југословенске кризе, што не би прошло без пристрасног сврставања против наше земље. То мешање мора да ескалира од слања посматрачке мисије Европске заједнице, која је била крајње пристрасна, преко слања снага за раздвајање супротстављених страна и контролу примирја, тзв. плавих шлемова Уједињених нација, као и разних посматрачких мисија на Косово, у Војводину и Санџак, на хрватско-црногорску и југословенско-македонску границу, све до ангажовања коалиционих снага за поморску блокаду југословенских лука и могуће ракетно-авијацијске подршке муслиманско-хрватским снагама у БиХ, чиме се иначе стално прети, па чак и снага за брзе војне интервенције НАТО-а и ЗЕУ – тзв. европског стуба, ради поражавања Војске Републике Српске и Војске Југославије у случају проширивања рата на простор СР Југославије;

(3) директно војно ангажовање страних сила у унутрашњем рату у бившој Југославији, и то против Србије и СР Југославије. Те снаге би могле да имају карактер мултинационалних снага Уједињених нација, а њихово језгро чинили би ефективни НАТО-а и САД. Циљ дејства тих снага у свакој од наведених варијаната био би подршка сецесије делова наше државе и коначно разбијање СР Југославије, а посебно војно онемогућавање Србије да пружи било какву заштиту Србима изван њених граница.

На питање везано за карактеризацију оружане агресије на Југославију у контексту ескалације унутрашњег рата који се води од почетка сецесионистичког рата који је повела Словенија против Југославије није могуће једнозначно одговорити, јер је она условљена како моделом отпочињања, тако и величином и интензитетом отпора који би агресији био пружен на тлу Југославије. То је предмет конкретних процена оперативних, односно војних, генералштапских установа.

Нека значајна опредељења политике одбране СР Југославије

У вези с међународним положајем наше земље и могућим и вероватним облицима угрожавања њене безбедности и независности постоји неколико основних опредељења наше политике националне одбране. Међутим, до тих опредељења тек треба да се дође, а томе треба да допринесе и ова расправа. Дефинисање политике одбране у надлежности је овлашћених државних институција, а у оваквим расправама могуће је давати само теоријске прилоге и сугестије.

1. *Национални и државни циљ* који се одбраном мора остварити може се рашчланити на следеће елементе: (1) обезбедити опстанак државе Југославије, односно спречити њену дезинтеграцију на две одвојене националне државе, јер је то сагласно слободно израженој вољи и интересима српског и црногорског народа да живе у једној држави и јер је то неопходан услов за отаџбинску бригу према српском народу који живи изван Србије; (2) очувати територијални интегритет земље и по сваку цену спречити даље „мрвљење“ простора Србије и Црне Горе у смислу стварања нових патуљастих државних ентитета на етничком, конфесионалном или регионалном плану ради њиховог припајања суседним државама; (3) обезбедити унутрашњу стабилност државног и друштвеног поретка, правну сигурност грађана, људска и национална права свих народа и националних мањина према највишим европским и светским стандардима; (4) ускладити одбрану земље са укупном развојном стратегијом СРЈ, што значи да одбрамбена изградња мора бити чинилац развоја, а не деструкције или трошења основних развојних ресурса; (5) одбрамбена изградња мора бити универзална, тако да може пружити ефикасан одговор на све врсте реалних претњи нашој интегралној безбедности и независности.

2. *Функције одбране*. С обзиром на утврђене националне и државне циљеве одбране, односно интегралне безбедности, и могуће и вероватне облике угрожавања те интегралне безбедности у савременим међународним условима и односима, одбрамбену изградњу треба поставити тако да се обезбеди обављање неколико основних функција: (1) правовремена идентификација облика и садржаја деловања специјалног рата, посредне стратегије доминације у оквирима рата ниског интензитета који се води против СРЈ, ефикасна превенција и санирање последица тога деловања у сфери политике, економије, културе, информација и свим другим сферама живота друштва; (2) брза и ефикасна интервенција адекватним снагама, средствима и методима деловања на просторима унутрашњих криза у земљи ради предупређења сукоба ширих размера, нарочито оружаних сукоба, те безусловног спречавања ширења сукоба и њиховог обустављања како би се избегло мешање страног чиниоца, што би водило у даље сукобе с тешким последицама; (3) наношење што бржег војничког пораза свакој суседној земљи која би, евентуално, извела изоловану оружану агресију на СР Југославију, и то на самом граничном фронту, како би се избегло свако арбитражање и пристрасно мешање међународног чиниоца у споровима наше државе са суседима; (4) способност вођења дуготрајног рата ако на то будемо принуђени, односно ако будемо морали да водимо рат у условима изразито неповољног односа снага, када његов исход није могуће тражити у војничком поразу агресора на нашем ратишту, већ у немогућности његовог опстанка на нашој државној територији и неприхватљивости губитака које би био принуђен да трпи у таквом рату.

У редоследу наведених функција које треба остварити одбраном нису унапред задати и приоритети у припреми друштва и Војске Југославије за одбрану и заштиту. Приоритети се утврђују на основу свестране процене стратегијске ситуације, што је предмет експертске анализе и студија, те одговарајућих одлука за то овлашћених државних органа и тела. У постојећим међународним и унутрашњим околностима највиши степен вероватноће имају претња ратом ниског интензитета и унутрашња оружана побуна уз мешање страног чиниоца ради даље дезинтеграције државне територије. Сходно томе, приоритет у одбрамбеним припремама и јачању система интегралне безбедности, чији је Војска тек један део, треба да има: 1) јачање укупне друштвене стабилности, и 2) јачање *интервентних снага* за спречавање стратегијског изненађења споља и изнутра, тј. ради санирања евентуалних унутрашњих криза и сукоба, како не би прерасли у унутрашњи рат ширих размера. С обзиром на то да је јачање укупне друштвене и државне стабилности као најефикасније превенције и одбране од свих облика угрожавања независности земље дугорочан процес, који не зависи само од наших жеља и могућности већ и од ангажовања и односа спољних чинилаца, то је *задатак првог реда приоритета у одбрамбено-заштитној изградњи јачања оних снага и система који су намењени за спречавање стратегијског изненађења споља, односно за прихват првог стратегијског удара агресора и за брзе и ефикасне интервенције на подручјима евентуалних унутрашњих криза.*

3. Одбрана и заштита морају бити у одговорности државе и државних органа, а не партија, покрета и некаквих парадржавних органа и организација. При томе се морају избећи свака политизација и идеологизација, манифестациони карактер и волонтаризам, аматеризам и нестручност. Одбрана и заштита се мора заснивати на високо професионалном односу и ангажовању наменских снага и система, што не искључује потребу и могућност за оспособљавање и ангажовање најшире схваћених друштвених снага и субјеката, али под стручним надзором овлашћених државних органа и у систему који ти државни органи успостављају. На челу свега тога треба да буду влада и њена ресорна министарства, а превасходно министарство одбране као овлашћени ресорни орган који је стручно специјализован за област одбране и заштите. Његова надлежност у погледу одбрамбених припрема и функционисања система одбране и заштите треба да се протеже од врха државе све до елементарних ћелија друштва – општина и предузећа, до грађана. Обавезе и одговорност грађана према одбрани и заштити треба заснивати на патриотизму, а не на припадности политичким партијама, и на строгој нормативној регулативи коју су усвојили државни органи.

4. У дугорочном дефинисању наше политике одбране морамо тражити могућност да се јаче него до сада *интегришемо у постојеће и евентуалне нове системе колективне безбедности у Европи и свету.*

Наравно, то везивање је условљено чланством у одређеним европским, регионалним и светским интеграцијама, где нам је за сада приступ ограничен или онемогућен, али ваља на политичком, дипломатском, економском и сваком другом плану тражити могућности за повезивања с њима и, нарочито, не испуштати могућности укључивања у нове интеграције које би одговарале нашим националним и државним интересима. Очекивано (и најављено) јачање заштитних могућности Уједињених нација и постојећих система колективне безбедности у Европи не би могло да остане без одређених утицаја на концепт и систем изградње нашег одбрамбено-заштитног система, како у смислу његове квантитативне редукције и свођења на ниво одбрамбене довољности у условима ограничених ресурса државе, тако и извесне комплементарности са већ изграђеним или очекиваним решењима на регионалном и европском плану.

5. У непосредној вези с претходним становиштем јесте и опредељење о *степену самосталности одбране и заштите у односу на одговарајуће спољне чиниоце*. Наиме, наше целокупно окружење и Европа, с изузетком Русије, већ је сврстано у оквиру тзв. Западног система колективне безбедности, а то значи у НАТО и ЗЕУ, и то без обзира на то да ли се ради о формалном или прећутном, односно фактичком сврставању. У тим, у основи објективно диктираним условима нашу неутралност и саомобитност у одбрамбено-заштитном погледу тешко да могу толерисати моћни европски и светски чиниоци, осим да то буде на нашу штету и на штету наше интегралне безбедности. У вези с тим, постоје три опције: (1) везивање за Запад, где су нам сада врата затворена; (2) везивање за Русију, која за сада није у стању да нам пружи довољне одбрамбене и заштитне гаранције, и (3) потпуна неутралност, која би се могла претворити и у извесну изолацију. Претерано инсистирање на одбрамбено-заштитној аутономности, у условима када се цела Европа и наше суседство све више окрећу европским системима колективне безбедности и НАТО-у, вероватно би према нама рађало нова подозрења европских и светских моћника, и то би могло да нас уведе у нови изолационизам. Ово, разуме се, не значи да се сада треба снисходљиво нудити европским војним алијансама већ уважити постојеће и могуће реалности и према њима подешавати степен властите одбрамбено-заштитне самосталности и уопште наш однос према постојећим светским и европским системима колективне безбедности.

На основу ригидног односа САД према историјској тежњи српског народа да живи у једној држави стиче се утисак да је америчка геополитика и стратегија изгубила интерес за простор Србије. На другој страни, изгледа да је Немачка протекторатом над Словенијом и Хрватском, те инфилтрирањем у Албанију и Бугарску, задовољила своје геополитичке апетите на Балкану. Русија је још увек сувише слаба и у

опасности од властитих унутрашњих потреса, па и распада, да би се могла вратити на Балкан као респектабилан геополитички чинилац, а и да се врати, њене опције ка Бугарској нису ништа мање изгледне од опције према Србији, што је, уосталом, више пута до сада кроз историју и показала.

Но, упркос тим чињеницама, наша спољнополитичка и дипломатска стратегија морају бити усмерене на то да сваки од наведена три центра моћи на простору Србије и СРЈ нађе свој конкретан балкански геополитички интерес и да га конкретно артикулише институционализацијом односа према Србији и СР Југославији. У томе треба тражити могућност за дугорочно смањивање притисака спољњег чиниоца према нама и противуречја геополитичких интереса и аспирација великих сила према нашој држави, што би се повољно одразило на укупни војно-политички и геостратегијски положај СРЈ и Србије.

6. Избор облика рата једно је од основних опредељења политике одбране сваке државе, па и наше. У вези с тим, ми приликом избора облика рата морамо проценити који и какав би нам рат могао бити наметнут као најтежи, а који и какав као највероватнији ратни случај. Када се одговори на та питања могуће је одговорити и на питање о избору облика рата. Извесно је да би за нас најтежи ратни случај био оружана агресија коалиционих снага, али он би засигурно био и најмање вероватан. Но, у ближој перспективи и у условима потпуне блокаде, која садржи и наглашене претње војном интервенцијом мултинационалних снага под окриљем Уједињених нација, вероватноћа за тај тзв. најтежи ратни случај није мала и мора се сасвим озбиљно узимати у обзир. Дакле, у условима када нам рат може бити наметнут од стране надмоћнијег непријатеља, и то истовремено на више стратегијских фронтова, земља која, као што је наша, има ограничене ратне ресурсе у сваком погледу, закономмерно се до сада увек одлучивала на тзв. *народни рат*. То, практично, значи да би сви ти ограничени ратни ресурси, свеукупне снаге народа и држава, сви облици и садржаји моћи друштва морали бити максимално припремљени да би се у том тзв. дуготрајном и исцрпљујућем народном рату на властитој територији могли ефектуирати изнад њихове номиналне вредности. Но, у вези с тим, намеће се питање – које је у нашој јавности присутно од самог почетка распада СФРЈ – о односу према концепцији ОНО и ДСЗ као стратешкој концепцији одбране СФРЈ. Наиме, нема сумње да њени многи елементи нису-издржали проверу праксе и времена. Али, мора се помно анализирати шта није било ваљано са становишта савремених и будућих потреба одбране СРЈ и то без сентименталности одбацити. Исто тако, морамо бити опрезни да се олако и некритички не одрекнемо нечега што је у тој концепцији било вредно и што има трајну вредност.

Вероватноћа тзв. унутрашњег рата на нашем простору није мала, ако се имају у виду унутрашња политичка и социјална струјања у нашој земљи и могући правци разрешавања наше друштвене кризе. Такав рат

би изазвао покушај сецесионистичких покрета националних мањина да путем оружане побуне изборе отцепљење дела наше државне територије. Разумљиво, таква једна побуна не би била могућа без одговарајућег подстицања и подршке спољњег фактора и била би обавезно праћена мешањем суседних земаља, или њиховим директним војним учешћем. Зато се продуктивна политика одбране, која води рачуна о реалностима, мора одлучити и за тзв. *класични рат*, који исход тражи с ослободом на војна средства, како би се енергичном војном акцијом, применом стратегије уништавања, спољњем чиниоцу оличеном у некој суседној држави, односно њеним оружаним снагама, нанео брзи војнички пораз, и тако у корену онемогућила свака спољна политичка игра са територијалном целокупношћу наше државе.

Димензионисању снага и средстава одбране и заштите, а нарочито избору стратегије употребе тих снага у појединим наведеним ратним случајевима, ваља диференцирано приступати. То значи, треба стварати услове да се могу водити и један и други тип рата, зависно од тога који би нам могао бити наметнут, а приоритет у развоју тих снага и средстава треба бирати према степену вероватноће и актуелности наведених ратних случајева.

7. Трајни интерес Савезне Републике Југославије јесте мир, и она се унапред одриче од употребе силе ради остваривања државних и националних интереса применом офанзивних метода војног деловања. Рат који бисмо водили био би искључиво *одбрамбеног карактера*. Сагласно том опредељењу, СР Југославија развија, и развијаће, снаге, средства и борбене системе који су намењени искључиво у дефанзивне сврхе и за одбрану властите територије. То не значи да би ратна дејства обавезно морала остати на нашој државној територији, већ би се у одређеним околностима могла преносити и на територију противника, али ни тада не у освајачке, већ само у одбрамбене сврхе. Ради ефикасног преношења ратних дејстава на простор суседних земаља и противничке стране треба развијати и одговарајуће борбене системе – пре свега, авијацију и ракете.

8. Политика одбране СР Југославије заснива се на *одвраћању од агресије*. То, конкретно, значи да: (1) потенцијални агресори морају бити унапред свесни да је наша припремљеност на таквом степену да нам гарантује релативно успешно преживљавање тзв. првог стратегијског удара, што подразумева висок степен заштитних припрема целокупног друштва и свих његових делова; (2) агресор мора бити уверен да ћемо и након наношења његовог првог удара бити у стању да му нанесемо узвратни удар, са губицима, пре свега, у живој сили који су за њега неприхватљиви; (3) степен припремљености војске и цивилних структура за рат треба да буде такав да нам гарантује успешно вођење рата дуже време, уколико то будемо морали, и да не омогућава агресору остварење агресивних циљева без за њега неприхватљивих губитака и по структури и по обиму; (4) у структури стратегијских снага мора

постојати један њихов део на веома високом степену техничко-технолошке опремљености, који је врло отпоран на дистанционе ударе агресора, чему ће се иначе стално тежити, и који је у стању да наноси ударе по државној територији суседа и на већим даљинама и висинама. Ради се о тзв. *конвенционалној претњи*, коју мора поседовати политика одбране сваке земље која претендује на иоле самосталнију и аутономнију доктрину одбране. То уопште не искључује потребу за ратним савезништвом, већ само истиче неопходан степен војне и одбрамбене самосталности државе. Јачање наше конвенционалне претње приоритетан је задатак укупне изградње Војске Југославије, па и у условима драстичне блокаде. На томе се убрзано и свестрано предузимају одговарајуће мере и постижу запажени резултати.

9. У избору облика војне организације СР Југославија треба да се определи за тип тзв. *стајаће војске једнокомпонентне структуре – оперативне компоненте*. Територијална одбрана, као партизанско-територијална компонента, није се потврдила у пракси из неколико разлога: (1) у основи је увела паралелизам у војну организацију, чиме је постала ривалска компонента Југословенској народној армији, а тиме је нарушавала јединство оружаних снага и, уопште, стабилност система одбране; (2) у енормној Територијалној одбрани више од 85 процената отпадало је на тзв. просторну структуру, а само око 15 одсто на маневарску, чиме је борбена способност тог дела оружаних снага сведена искључиво на борбену контролу територије, а то значи да је око половине војске ангажовано за, у суштини, неборбене задатке, што је било крајње нерационално; (3) иако је предност у попуни имала ЈНА, тако бројна Територијална одбрана је истовремено угрожавала квалитет њене попуне као најбројнијег дела оружаних снага, могућност занављања истрошеног (губицима) дела ЈНА и функционисање ратне производње.

По својој структури, Војска Југославије треба да садржи *ратну армију*, која треба да је бројнија и конципирана тако да може да обезбеди одговарајући бројни однос снага које ће и у најтежем ратном случају омогућити успешно вођење дуготрајног рата, и *мирнодопску армију*, која ће чинити језгро те ратне армије. Мирнодопска војска треба да буде бројно мала, високо мобилна, технички модерно опремљена, обучена и оспособљена за неколико врста стратешких задатака: (1) за ефикасно и брзо интервенисање у унутрашњим кризама и спречавање ширења унутрашњег оружаног конфликта; (2) за вођење победоносних операција на главним стратегијским и оперативним правцима у почетном периоду рата и на граничном фронту против евентуалне агресије неке суседне земље, и (3) за спречавање стратегијског изненађења и омогућавање мобилизације ратних оружаних снага у најтежем ратном случају – агресији коалиционих снага.

Највећи део мирнодопског контингента Војске Југославије мора бити опремљен, обучен и оспособљен на нивоу тзв. *готових снага*

савремених армија или снага за брзе војне интервенције. Практично, то значи да треба да га чини професионални део и део који се попуњава регрутима. Однос регрутног и професионалног дела мирнодопске војске може варирати, а зависиће од војно-политичке и стратегијске ситуације, и нарочито од укупних материјалних и финансијских могућности земље.

10. У избору стратегије употребе Војске Југославије наше опредељење је тзв. комбинована стратегија, у којој се, сагласно односу снага на ратишту и стратегијским условима, комбинују стратегија *уништавања* и стратегија *изнуравања*. У градирању интензитета ратних дејстава између наведене две крајности могуће је моделовати стратегију употребе Војске у односу на рат који нам може бити наметнут, и то тако да се: (1) у евентуалној изолованој агресији неке суседне земље примени *стратегија уништавања*, када се решавајуће битке и операције фронталног типа прихватају и намећу у почетном периоду рата и тежи брзој војничкој победи, при чему је веома висок и обострани интензитет трошења снага; (2) у евентуалној агресији коалиционих снага, односно у најтежем ратном случају, стратегијом употребе снага, односно маневром изнуравања одгађа се прихват решавајућих битака и позитивни исход рата тражи или у развоју догађаја на другим светским ратиштима, или у политичком ангажовању светске заједнице. При томе је значајно да се оствари способност Војске да применом партизанског начина ратовања развлачи снаге агресора и наноси му губитке у мери да га натера да одустане од остваривања својих ратних циљева.

11. Унутрашња структура Војске Југославије и проблеми везани за процес њене модернизације и изградње припадају изразито војностручној тематици која је у надлежности генералштапских експерата.

12. С обзиром на чињеницу да је одбрана уставна обавеза и одговорност и највиша патриотска част, припрема за одбрану је обавеза сваког грађанина и свих колективитета. У систему оспособљавања за одбрану ургентна је обавеза да се ревитализује национална свест и осећање родољубља које обавезује на ангажман до жртвовања, што је у дужем раздобљу друштвене кризе озбиљно нарушено. На том задатку неопходно је планско и осмишљено ангажовање школских установа, породица и система јавних комуникација.

У систему цивилне одбране треба развијати цивилну заштиту, систем осматрања и обавештавања и ратну производњу и функционисање оних погона, органа и тела који по објективној и реалној процени могу да раде и у рату. Погоне који не могу функционисати у оквиру своје основне производне и услужне делатности треба у рату укључити у систем цивилне заштите. Њоме треба руководити из федералног штаба цивилне заштите, преко одговарајућих органа руковођења република, по дубини до општина и предузећа.

Не треба у оквиру припреме и уређења територије за рат градити скупе и луксузно опремљене објекте нити склоништа за ПНХБ заштиту.

Треба се оријентисати првенствено на изградњу вишенамених објеката за колективну заштиту, а за склањање користити подруме и гаражне објекте испод или у оквиру стамбених објеката у урбаним срединама.

13. У развоју војноиндустријског комплекса треба примењивати комбиновани принцип, који чине: (1) самосталност у најужем кругу ратних средстава масовне примене, и то тамо где се постиже пуна економија обима производње и постоји могућност извоза; (2) увоз најквалитетнијих средстава наоружања и војне опреме за које се, због малих серија, не исплати развијање властитих капацитета и за чију производњу немамо одговарајућу техничко-индустријску подлогу, и (3) заједнички развој најсложенијих средстава с другим земљама.

Наведена опредељења у развоју војноиндустријског комплекса подразумевају свестрану анализу постојећег стања у тој области, и то, пре свега, са становишта економичности, доприноса предузећа наменске производње укупном технолошком и укупном развоју земље и јачању борбене готовости и техничке модернизације Војске Југославије. То је нужан предуслов за опредељивање положаја тих предузећа у будућности. Капацитете који премашују потребе садашњег обима и структуру опремања Војске Југославије и који немају изгледне извозне могућности треба преусмеравати на производњу за потребе тзв. цивилне потрошње.

На крају, желим да нагласим да политика одбране садржи само најопштија, генерална опредељења државе и друштва у одбрани и заштити од свих облика драстичног угрожавања безбедности и независности земље, а превасходно од оружаног угрожавања. Највећи обим и садржај одбране и заштите од угрожавања тзв. посредном стратегијом у домену је надлежности тзв. најшире друштвене превентиве на свим нивоима друштвеног ангажовања. То, донекле, спада у домен јачања и очувања укупне друштвене и државне стабилности. Свакако, све то спада у најшире схваћени комплекс интегралне безбедности друштва, па као резултат припада и политици и систему одбране у најширем смислу. Но, политика и систем одбране, као комплекс оперативних опредељења, мера и активности, претежно се бави изградњом снага и средстава и разрадом метода деловања који државу и друштво штите и бране од директног угрожавања од спољних и унутрашњих чинилаца, метода и средстава драстичне деструкције. Управо зато, у овом излагању тежиште је било на опредељењима која припадају тако схваћеној политици одбране. Разуме се, не сме се запоставити ни најшире схватање политике одбране, које подразумева јачање укупне стабилности земље у свим сферама деловања и живота човека и друштва.